

Examen VMBO-BB
2005

tijdvak 1
woensdag 1 juni
9.00 – 10.30

GESCHIEDENIS EN STAATSINRICHTING CSE BB

Bij dit examen hoort een uitwerkbijlage

Beantwoord alle vragen in de uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 36 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 46 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten maximaal behaald kunnen worden.

500010-1-634o

DE KOUDE OORLOG

- 1p ● 1 Bekijk onderstaande foto.

De foto is gemaakt in Jalta, een stad in de Sovjetunie. Op de bank zitten van links naar rechts de leiders van de Sovjetunie (Stalin), de Verenigde Staten (Roosevelt) en Groot-Brittannië (Churchill).

Wanneer is deze foto gemaakt?

- A** in 1935
B in 1945
C in 1955
D in 1965
- 2p ○ 2 Vier begrippen:
1 communisme
2 dictatuur
3 kapitalisme
4 vrije verkiezingen
→ Schrijf de **twee** nummers op van de begrippen die bij de Sovjetunie horen.
- 1p ● 3 In 1946 werd voor het eerst gesproken over het 'IJzeren Gordijn' in Europa. Waar is die naam bedacht en waarom?
- A** De naam is bedacht in het Oosten. De landen in Oost-Europa merkten dat de landen in West-Europa niets met hen te maken wilden hebben.
B De naam is bedacht in het Oosten. De landen in Oost-Europa wilden niets te maken hebben met de landen in West-Europa.
C De naam is bedacht in het Westen. De landen in West-Europa merkten dat er in de Oost-Europese landen geen vrijheid heerste.
D De naam is bedacht in het Westen. De landen in West-Europa wilden niets te maken hebben met de landen in Oost-Europa.

1p ● 4 Lees onderstaande tekst.

Iemand kijkt 50 jaar later terug op de Blokkade van Berlijn.

We woonden in Karlshorst en konden daar de vliegtuigen horen overkomen. Die voerden alles aan, zelfs chocolade en kerstcadeautjes. Daar konden wij niet tegenop. Wij waren arm en zij waren rijk. Die idiote blokkade **moest** wel op niets uitlopen.

Wie heeft deze woorden gesproken?

- A de ambassadeur van de Sovjetunie
- B de minister-president van Frankrijk
- C de president van de Verenigde Staten
- D een minister van Groot-Brittannië

2p ○ 5 Tussen 1950 en 1960 vluchtten meer dan twee miljoen Oost-Duitsers naar West-Duitsland.

Drie achtergronden om te vluchten:

- a De Oost-Duitsers wilden hun familie verenigen.
- b De Oost-Duitsers wilden meer geld verdienen.
- c De Oost-Duitsers wilden vrijheid van meningsuiting.

Drie redenen:

- 1 economisch
- 2 politiek
- 3 sociaal

→ Welke achtergrond hoort bij welke reden? **Let op!** Elke reden mag maar één keer worden gebruikt.

1p ● 6 Bekijk onderstaande foto.

de Berlijnse Muur

Welk foto-onderschrift past bij een krant uit de Sovjetunie in het jaar 1961?

- A De muur beschermt Oost-Berlijn tegen slechte invloeden uit het Westen.
- B De muur is een natuurlijke grens tussen Oost-Berlijn en West-Berlijn.
- C De muur zorgt ervoor dat niemand naar het Westen kan vluchten.

1p ● 7 Bekijk onderstaande foto.

de Berlijnse Muur (1961)

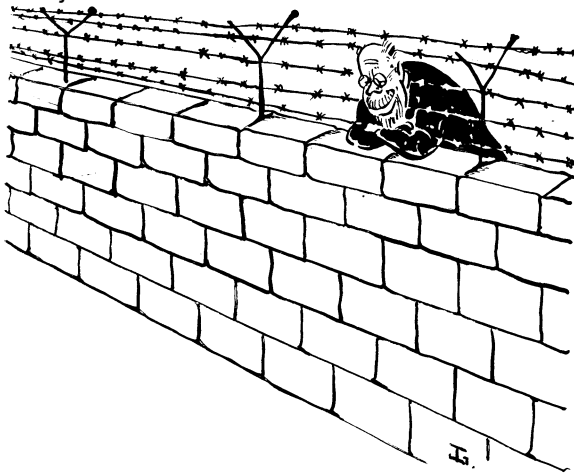

Waarom kijken deze twee mensen in West-Berlijn over de muur naar Oost-Berlijn?

- A omdat inwoners van Oost-Berlijn begonnen waren met het afbreken van de muur
- B omdat inwoners van Oost- en West-Berlijn niet naar elkaar konden reizen
- C omdat inwoners van West-Berlijn jaloers waren op de inwoners van Oost-Berlijn

1p ● 8 Bekijk onderstaande afbeelding.

Deze Duitse politieke leider leunt tevreden voorover. Hij is tevreden over de bouw van de Berlijnse Muur.

De politieke leider op de afbeelding is:

- a een Oost-Duitser
- b een West-Duitser

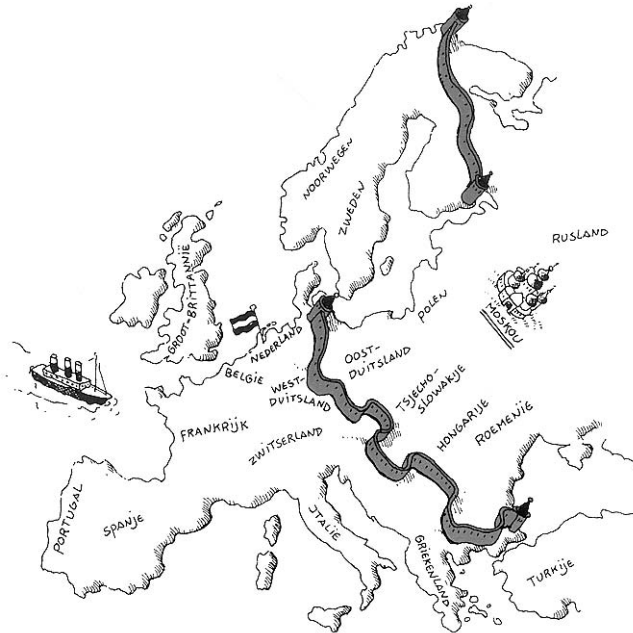
De toestemming voor de bouw van de Muur werd gegeven door:

- 1 de Sovjetunie
- 2 de Verenigde Staten

Welke combinatie is juist?

- A a en 1
- B a en 2
- C b en 1
- D b en 2

1p ● 9 Bekijk onderstaande kaart van Europa.

Welk jaartal hoort bij deze kaart?

- A 1905
- B 1935
- C 1965
- D 1995

1p ● 10 Op de achterkant van de filmbox 'The Hunt for Red October' (= 'De jacht op de Rode Oktober') staan de volgende regels:

Midden in de nacht wordt CIA-agent Jack Ryan opgeroepen voor een geheime missie. Er zijn foto's ontdekt van de nieuwste onderzeeër van de Sovjetunie: de Red October. Tijdens de eerste reis van de Red October vaart kapitein Ramius naar de Amerikaanse Oostkust. Volgens Jack Ryan wil Ramius overlopen, maar Amerikaanse generaals denken daar anders over.

In welke tijd speelt deze film zich af?

- A in de tijd na de Koude Oorlog
- B in de tijd vóór de Tweede Wereldoorlog
- C tijdens de Koude Oorlog
- D tijdens de Tweede Wereldoorlog

1p ● 11 President Gorbatsjov van de Sovjetunie wilde dat zijn land een meer open samenleving zou worden.

Welk woord past bij deze nieuwe politiek?

- A censuur
- B glasnost
- C nationalisme
- D propaganda

1p ○ 12 Bekijk onderstaande afbeelding.

uit de Russische krant Pravda van 9 september 1985

Boven de tekening stond de tekst: 'Uitkleden op z'n Amerikaans'.

De tekenaar wilde laten zien dat de wapenwedloop de Amerikaanse belastingbetalers zó veel geld kostte dat ze er arm van werden.

→ Heeft de tekenaar **wel** of **niet** gelijk gekregen? Leg je antwoord kort uit.

2p ○ 13 Hieronder staan drie **omschrijvingen**:

- a bezetting van Afghanistan
- b demonstraties voor eenwording
- c genoeg geld voor de wapenwedloop

Drie **landen**:

- 1 Duitsland
- 2 Sovjetunie
- 3 Verenigde Staten

→ Welke omschrijving hoort bij welk land voor de periode van 1970 tot 1990? **Let op!** Elke omschrijving mag maar één keer worden gebruikt.

2p ○ 14 Hieronder staan vier beweringen over president Gorbatsjov van de Sovjetunie. Samen vormen de beweringen één geheel.

- 1 Gorbatsjov was niet tevreden over de planeconomie.
- 2 Gorbatsjov zorgde er met nieuwe economische ideeën voor dat de Sovjetunie net zo rijk werd als de Verenigde Staten.
- 3 Gorbatsjov wilde dat de Sovjetunie zich op politiek gebied minder ging bemoeien met Oost-Europa.
- 4 Gorbatsjov wilde, in de tijd dat hij leider was, dat de Communistische Partij steeds meer macht kreeg in de Sovjetunie.

→ Welke **twee** beweringen zijn juist?

1p ● 15 In de Friese plaats Oudemirdum staat een oude luchtwachtoren. Bijna 15 jaar lang hebben er mensen in deze toren op de uitkijk gezeten om te speuren naar vliegtuigen uit de Sovjetunie.

Hoeveel **militaire** gevechtsvliegtuigen van de Sovjetunie hebben ze in die periode over Friesland zien vliegen?

- A een paar, want de Sovjetunie was slecht bewapend
- B geen enkel, want de Sovjetunie heeft West-Europa nooit aangevallen
- C tientallen, want die zijn gebruikt tijdens de luchtbrug naar West-Berlijn

- 1p ○ 16 Twee beweringen over Duitsland in de jaren negentig:
- 1 Duitsland hield lang de komst van de euro tegen.
 - 2 Duitsland was vóór uitbreiding van de EU.
- Geef per bewering aan of die **juist** of **onjuist** is.

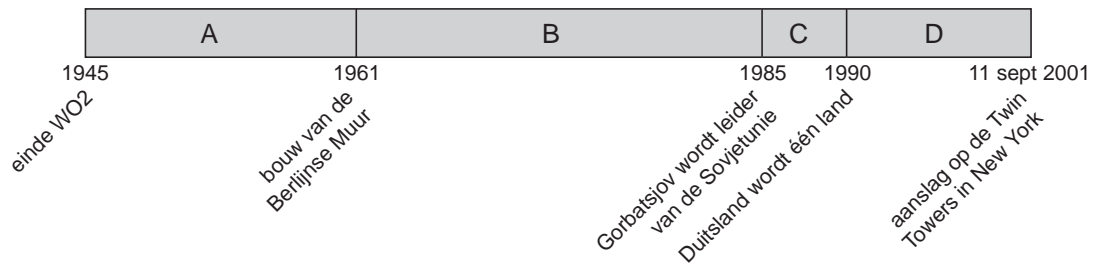
- 1p ● 17 Bekijk onderstaande foto.

McDonald's in een Oost-Europese stad (rond het jaar 2000)

Welke vraag kun je met behulp van deze foto beantwoorden?

- A** Investeert McDonald's na de Koude Oorlog in Oost-Europa?
B Verkoopt McDonald's in Oost-Europa andere producten dan in Nederland?
C Waarom trekt het McDonald's restaurant niet veel klanten?
- 2p ○ 18 Bekijk onderstaande tijdlijn.

Vier gebeurtenissen:

- 1 de Russische inval in Afghanistan
 - 2 de uitvoering van het Marshallplan
 - 3 het begin van glasnost
 - 4 het einde van de Sovjetunie
- Combineer de vier gebeurtenissen met de juiste letter in de tijdlijn.

DE INDUSTRIËLE SAMENLEVING IN NEDERLAND

- 1p ● 19 In de 19e eeuw begon in Nederland de industrialisatie.
Welk gevolg had deze industrialisatie?
A De trek van stad naar platteland werd groter.
B Er verdwenen steeds meer fabrieken.
C Er werd steeds meer geproduceerd.
D Het aantal arbeiders nam steeds verder af.
- 1p ● 20 Waarom werkten er in de 19e eeuw behalve mannen ook veel vrouwen en kinderen in de fabrieken?
A omdat het in die tijd niet de gewoonte was dat mannen buitenshuis werkten
B omdat mannen alleen geschoold werk wilden doen
C omdat vrouwen en kinderen beter waren opgeleid dan mannen
D omdat vrouwen en kinderen goedkopere werknemers waren dan mannen
- 1p ● 21 Wat werd wettelijk vastgelegd in de Kinderwet van Van Houten?
A De wet stelde een maximum aan het aantal kinderen dat per gezin mocht werken.
B Het was verboden kinderen onder de twaalf jaar in fabrieken in dienst te nemen.
C Kinderen tot zestien jaar moesten verplicht een beroepsopleiding volgen.
D Ouders moesten hun kinderen vanaf hun vierde jaar naar school sturen.
- 2p ○ 22 Enkele omschrijvingen over **ambachtelijk werk** en over **fabrieksarbeid**:
1 De arbeiders hebben geen persoonlijk contact met de bedrijfseigenaar.
2 De baas werkt mee en kent zijn arbeiders goed.
3 Het productiewerk wordt gedaan door werkloze boeren en knechten die naar de stad zijn getrokken.
4 In de werkplaats werken hooguit 10 arbeiders.
→ Welke **twee** omschrijvingen horen bij ambachtelijk werk?
- 1p ● 23 Lees onderstaande tekst.

uit een onderzoek (1887)

Fabriekseigenaren, geestelijken, artsen, vakbondsleiders, onderwijzers en gewone arbeiders werden ondervraagd. De vragenstellers wilden weten onder welke omstandigheden de arbeiders in de verschillende bedrijven moesten werken. Het werd duidelijk dat er wetten moesten komen om de arbeiders te beschermen.

Welke groep mensen hield dit onderzoek?

- A dokters
B onderwijzers
C politici
D werkgevers

1p ● 24 Lees onderstaande tekst.

over het ontstaan van bedrijven in Nederland

Rond 1900 ontstonden enkele bedrijven die zouden uitgroeien tot grote, internationale bedrijven. Met de samenwerking tussen Van den Bergh en Jurgens in 1908 werd de basis gelegd voor het voedingsmiddelenbedrijf Unilever. In 1892 begon een klein bedrijfje met de productie van gloeilampen. Door uitbreiding van de productie en een goede organisatie groeide Philips uit tot een wereldbedrijf.

Welke bewering naar aanleiding van de tekst is juist?

- A De tekst laat zien dat er in de 20e eeuw sprake was van schaalvergroting in het bedrijfsleven.
- B De tekst laat zien dat er vóór 1900 geen fabrieken waren in Nederland.
- C Philips en Unilever zijn beide groot geworden door het maken van machines en apparaten.
- D Philips en Unilever zijn beide opgericht vóórdat er in Nederland fabrieken waren.

1p ● 25 Bekijk onderstaande foto.

Aan het werk bij de Delftse Oliefabriek N.O.F. (rond 1900)

Waarvan is het werk dat de mensen op de foto doen in de tijd rond 1900 een goed voorbeeld?

- A van geschoolde, goedbetaalde arbeid
- B van geschoolde, laagbetaalde arbeid
- C van ongeschoolde, goedbetaalde arbeid
- D van ongeschoolde, laagbetaalde arbeid

2p ○ 26 Lees onderstaande tekst.

over de positie van de arbeiders in de periode 1880-1910

Nederland werd steeds meer een moderne, industriële natie. Ook de invloed van het socialisme werd steeds sterker. Een goede verhouding tussen arbeiders en fabrikanten was noodzakelijk. Omdat het goed ging met de bedrijven konden er hogere lonen worden betaald aan arbeiders. Langzaam maar zeker werkten de arbeiders zich op tot volwaardige burgers.

Enkele beweringen naar aanleiding van de bovenstaande bron:

- 1 De positie van de arbeiders ging er in de periode 1880-1910 op vooruit.
 - 2 De arbeiders hadden in 1880 stemrecht gekregen. Daarom was er in de politiek meer aandacht voor hun problemen.
 - 3 Er waren in de periode 1880-1910 voortdurend arbeidersopstanden en stakingen. Daardoor moesten de fabrikanten de lonen van de arbeiders verhogen.
- Geef per bewering aan of deze **juist** of **onjuist** is.

1p ● 27 Welke groepering had als belangrijkste politieke doel het lot van de arbeiders te verbeteren?

- A de katholieken
- B de liberalen
- C de protestanten
- D de socialisten

2p ○ 28 Lees onderstaande tekst.

Het verhaal van Wiebe de Rooy (geboren in 1897) over vroeger.

Mijn vader was baggeraar. Zijn werk was vies en zwaar. Ik herinner mij nog goed dat toen ik in de vierde klas (= groep 6) zat mijn vader naar de meester ging. Hij zei dat hij me van school nam. Ik vond het jammer, want ik wilde graag leren. Je had toen helemaal niets: geen boeken en geen radio. Televisie bestond nog niet en als er al televisie had bestaan dan kon je het toch niet betalen. Om te overleven moest bij ons thuis iedereen werken, werken en nog eens werken. Toen ik ouder werd, ben ik getrouwd en boerenarbeider geworden. Boerenarbeid was ook hard werken, maar niet te vergelijken met het werk in de tijd toen ik nog klein was.

Enkele beweringen naar aanleiding van de bron:

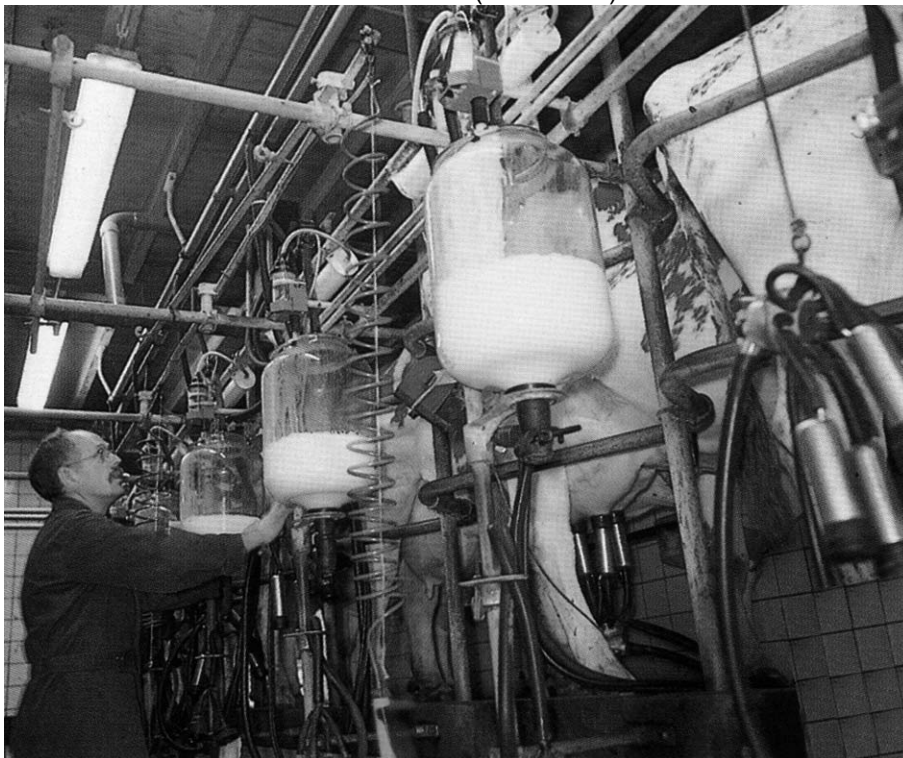
- 1 Toen Wiebe op school zat, was er nog geen studiefinanciering.
 - 2 Ondanks zijn gebrekkige scholing maakte Wiebe later wel carrière.
 - 3 Volgens Wiebe was het vroeger een betere tijd om in te leven dan nu.
 - 4 Rond 1900 gingen kinderen als Wiebe na de lagere school niet verder studeren.
- Welke **twee** beweringen over de bron zijn juist?

1p ● 29 Bekijk de twee onderstaande foto's.

Boeren-in-opleiding krijgen les in het melken (1927).

Een boer controleert de melkmachine (rond 1970).

Uit de twee foto's is een ontwikkeling af te leiden.

Welke?

- A Het boerenbedrijf is gemechaniseerd.
- B Scholing in de landbouw is niet meer nodig.
- C Voor de melkproductie zijn geen koeien meer nodig.

1p ● 30 Waardoor nam het aantal ambtenaren na 1945 sterk toe?

- A De overheid nam steeds meer taken op zich.
- B Er kwamen steeds meer mensen met een hoge opleiding.
- C Er waren te veel werklozen bijgekomen.

2p ○ 31 Drie begrippen die te maken hebben met de economische ontwikkeling in Nederland tussen 1945 en 1980:

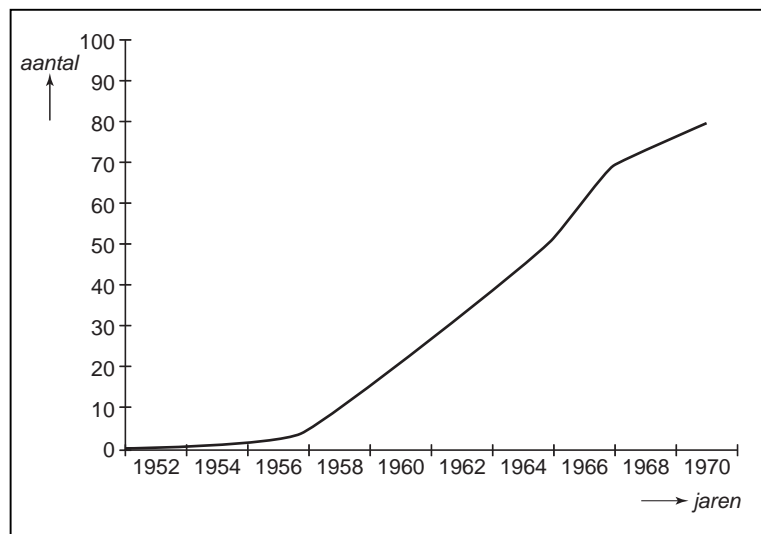
- 1 consumptie
- 2 industrialisatie
- 3 verstedelijking

→ Vul onderstaande tekst in met behulp van de bovenstaande begrippen. **Let op!** Elk begrip mag maar één keer worden gebruikt.

Na de Tweede Wereldoorlog nam de ...(a)... toe waardoor het goed ging met de economie. Omdat er steeds meer werk op het platteland verdween, nam de ...(b)... toe. Doordat de mensen meer geld te besteden hadden, nam ook de ...(c)... toe.

1p ● 32 Bekijk onderstaande grafiek.

het aantal geregistreerde televisietoestellen in Nederland per 100 huishoudens

Op welke vraag geeft de grafiek een antwoord?

- A Gingen er steeds meer mensen in steden wonen na 1956?
- B Steeg de werkgelegenheid vanaf 1957?
- C Waarom gaven mensen steeds meer geld uit aan consumptiegoederen?
- D Was er in de jaren zestig sprake van een welvaartsstijging?

1p ● 33 Kijk naar onderstaande tabel.

arbeidsdeelname (in procenten van de beroepsbevolking)

jaar	% mannen dat betaalde arbeid verricht	% vrouwen dat betaalde arbeid verricht
1960	89	25
1971	85	30
1977	80	33
1981	78	39
1985	77	42

Welke verklaring is juist en past bij de tabel?

- A De loonkosten van mannen stegen en vrouwen namen hun plaats in.
- B Mannen deden hun werk niet goed en werden ontslagen.
- C Steeds meer vrouwen volgden een beroepsopleiding en gingen werken.
- D Vrouwen namen de leiding over in fabrieken en kantoren.

1p ○ 34 In de krant staan regelmatig advertenties voor bepaalde banen. Soms lees je in de begeleidende tekst dat bij een gelijke geschiktheid de voorkeur uitgaat naar een vrouw. Dat noemen we positieve discriminatie.
→ Ben je het **wel** of **niet** eens met deze vorm van positieve discriminatie? Geef ook een argument voor je keuze.

2p ○ 35 Enkele veranderingen na 1945:
1 afschaffing van de kinderarbeid
2 automatisering in de bedrijven
3 invoering van de Mammoetwet
4 invoering van de studiefinanciering
5 toename van de beroepsbevolking
→ Door welke **twee** veranderingen namen de onderwijskansen voor arbeiderskinderen **na 1945** toe?

1p ○ 36 Drie verschillende soorten machines:
a computers
b stoommachines
c verbrandingsmotoren
→ Plaats de bovenstaande soorten machines in de juiste tijdvolgorde, van vroeger naar later.